

El llibre de *Curial e Güelfa*

0 Introducció

Curial e Güelfa és un llibre de cavalleries escrit a mitjans del s.XV. La novel·la va ser descoberta a finals del s. XIX, on no hi apareixien ni l'autor, ni la data de scriptura ni a qui anava dirigida l'obra.

La novel·la té dos temes principals, la caballeria i l'amor.

Curial és un jove de família humil però amb una gran bellesa. Ell sap que la bellesa es designa a la noblesa i decideix deixar-ho tot i marxar cap a Montferrat amb el marquès. La germana d'aquest, la Güelfa, s'enamora de Curial i decideix ajudar-lo econòmicament perquè pugui ascendir socialment. Curial esdevé un gran cavaller i triomfa en amor, armes i llibres, ja que a l'inici de la seva arribada a la cort del marquès Curial també es forma culturalment. Però aviat es deixa seduir per la fama, les riqueses i oblida a la Güelfa. La seva vanitat i les seves debilitats, en contra del codi dels cavallers, fan que perdi tot i per recuperar-lo haurà de fer penitència. Curial haurà de començar desde el principi, però finalment recupera la Güelfa i es converteix en el millor cavaller.

El llibre és un manual del bon cavaller, Curial. Explica la formació del cavaller i el món de la caballeria, les seves justes, els combats, els seus paraments... però també ens explica la història d'amor entre Curial i la Güelfa, on la classe social és molt important a la seva relació, ja que ella és marquessa i ell és d'una casta més baixa, per això la Güelfa l'ajuda.

Però darrere d'aquesta història d'amor i del món dels cavallers s'amaguen uns personatges històrics reals i una clau política. Per aquesta raó l'autor no va deixar indicis de qui era o a qui anava dirigida l'obra. Podem entendre que l'autor ens parlava del rei Alfons com a Curial, ja que els dos abandonen a qui els va ajudar (el rei Catalunya i Curial la Güelfa); la reina Mª de Castella com a Güelfa, les dues es queden soles i abandonades pels seus amors; Lucrecia d'Alagmo amant del rei com a Laquesis.

Reina Mª de Castella / Güelfa

Rei Alfons

Curial Lucrecia d'Alagmo / Laquesis

Segons J.M. Espadaler, l'autor feia una crítica a la política del rei Alfons, pel seu oblit de la corona catalano-aragonesa, mostrant el rei Pere com a millor rei i cavaller. El llibre estaria destinat a la reina Maria i li voldria mostrar un final feliç per a la seva relació amb el rei. Potser per aquestes claus darrere els personatges l'autor no volgués donar indicis de qui era.

Però també es pot fer una lectura amb unes claus oposades com poden ser en clau amorosa, mostrant un final feliç en una relació que comença amb dos personatges de diferents classes socials però que finalment acaven casant-se. O també com a manual del perfecte cavaller, un noi que ascendeix socialment, que mostra el que ha de fer un cavaller i els pecats que mai poden fer com pot ser la vanitat... però amb l'imatge d'un heroi diferent, d'un model que ha canviat, ja que Curial és un jove de família humil, quan acostumaven a ser part de la noblesa, i a no només ésser forma en l'art de la caballeria sinó que també intel·lectualment.

La concepció de l'heroi al *Curial e Güelfa*

Glòria Sabaté (Barcelona)

Glòria Sabaté (Barcelona) ha publicat aquest article a internet amb el títol *La concepció de l'heroi a Curial e Güelfa*, on podem trobar tres subapartats:

- *Un nou tipus d'heroi.*
- *Curial, perfecte cortesà.*
- *Dues dimensions.*

Els tres punts, encara tractan-se del llibre *Curial e Güelfa*, parlen del protagonista masculí, Curial; tant des del punt de vista cortesà, cavalleresc o analitzant-lo com a personatge. Cadascun parla de Curial de tres formes diferents.

El primer punt, *un nou tipus d'heroi*, ens explica les diferències dels actuals models de cavallers i Curial.

El segon punt, *Curial, perfecte cortesà*, ens parla de Curial com a bon cavaller i la seva ascensió social.

L'últim punt, el tercer, *dues dimensions*, ens descriu les dues dimensions de Curial, la privada i la pública, amb els errors comessos en cadascuna d'elles.

La concepció de l'heroi al *Curial e Güelfa*

Glòria Sabaté (Barcelona)

1 Un nou tipus d'heroi

Ja assenyalava Manuel de Montoliu (1961, 65) que la intenció que guià la ploma de l'anònim autor del *Curial e Güelfa* en la construcció del seu protagonista masculí era la de presentar un heroi que encarnés totes les qualitats del cortesà ideal del seu temps, sense perdre, però, la seva dimensió humana. Curial és perfecte en tant que cavaller però té defectes com a home; li agraden els plaers i les riqueses, i aquestes inclinacions afectaran la seva existència, entesa com a història d'una ascensió social.

Per valorar quina imatge de cavaller ens ofereix la novel·la, per tant, hem de tenir present com Curial va evolucionant al llarg d'aquesta ascensió. En aquest sentit l'origen del nostre protagonista és d'una importància cabdal perquè sens dubte marcarà la seva trajectòria, el seu comportament, i, el més important, configurarà un nou tipus d'heroi. Curial és un dels pocs personatges que neixen en el text. La primera informació que ens dona la novel·la sobre ell és el seu origen humil i la seva extraordinària bellesa, gràcies a la qual podrà entrar al servei del marquès de Monferrat i iniciar d'aquesta manera el seu camí de perfeccionament.

La relació que uneix Curial al marquès, però, es deteriora quan aquest últim s'enamora. Llavors oblida el seu protegit. Malgrat tot, el nostre heroi no abandona la seva formació intel·lectual i «durant lo temps de la desfavor, per no perdre temps, après gramàtica, lògica, rectòrica e philosophia, e fonch valent home en aquestes sciències, e axí mateix poeta molt gran [...]» (I, pàg. 26).

Montserrat Piera (1996, 212–213) ha indicat la novetat d'aquesta imatge intel·lectual de l'heroi quan la realitat era ben diferent: un cavaller només necessitava mostrar la seva capacitat en el maneig de les armes, prescindint totalment de les lletres però no serà la Güelfa la qui imposi a Curial una educació basada en les armes i les lletres, com indica aquesta estudiosa, el nostre heroi es preocupa per la seva formació cultural abans d'esdevenir el protegit de la Güelfa, la qual cosa manifesta la voluntat per part de l'autor de presentar un heroi diferent.

Ja hem vist, per tant, que durant «lo temps de desfavor» el nostre protagonista es dedica a l'estudi, i l'única cosa que necessita són diners. No oblidem tampoc que el diner és important per arribar a ser un cavaller,

segons exposa el *Tractat de cavalleria de Pere III* quan recomana que no «sia fet cavaller hom pobre, si donchs que l'à a fer cavaller primerament no li dóna cosa ab què puga viure e tenir estament de cavalleria», (pàg. 128).

Curial té la «virtut de proesa» però li manca la «riquesa». És per això que la Güelfa decideix ajudar-lo econòmicament. El nostre protagonista millora amb els diners de la seva senyora, però en cap moment veiem que es mencioni el seu perfeccionament cultural, com caldria esperar si fos el que la Güelfa li volia imposar. A partir d'ara l'heroi es podrà formar dins l'ambient de la cort, com els joves de bon llinatge que s'eduquen des de molt petits com a futurs cavallers practicant la caça, aprenent equitació i el maneig de les armes (I, pàg. 30).

1 Un nou tipus d'heroi

Curial e Güelfa es va escriure a mitjans del s. XV, època on les novel·les cavalleresques relataven històries de cavallers de força extraordinària, intentant aconseguir la funció original i accentuar-ne allò que tenia de més espectacular (combats, cerimònies, paraments...).

L'autor de *Curial e Güelfa*, anònim, no volia aconseguir un protagonista ple de força extraordinària, o uns paisatges de fantasia. L'autor volia aconseguir un personatge masculí heroi, cavaller i humà. Seguint el model dels llibres de caballeria; fort, valent, dins uns límits humans però amb qualitats diferents fins ara.

Curial, aconsegueix ser un heroi, un cortesà ideal i un bon cavaller, tot dintre d'uns límits humans. Per aquesta raó no és tant perfecte sino tot el contrari, com a home és seduït pels plaers, les riqueses, la fama i l'honor. Aquestes febleses faran un descens en la seva ascensió social, perdent tot el que havia aconseguit, per tornar-ho a recuperar, el captiveri.

La novel·la ens planteja a Curial com un personatge que va evolucionant que és va fent a mesura que va passant la novel·la, fent una ascensió social. Amb l'important incorporació d'un nou tipus de cavaller. Un cavaller marcat pel seu origen social, un origen humil però amb la extraordinària bellesa que posseeix Curial.

La seva bellesa farà que Curial pugui entrar al servei del marquès de Montferrat, aquest i la seva germana, Güelfa, faran que Curial comenci el seu ascens social. Però quan el marquès oblida Curial, aquest continua amb la seva formació intel·lectual. Això també manifesta un nou tipus de cavaller, ja que en aquell moment un cavaller només necessitava destressa al maneig de les armes.

Malgrat la seva bellesa i amb la seva formació intel·lectual, Curial no pot arribar a ser un cavaller, necessita diners. Fins que la Güelfa decideix ajudar-lo, llavors no li falten. Desde aquest moment l'autor no menciona cap interès del protagonista en la cultura. Ara Curial ja pot formar-se com a cavaller.

Curial, nou tipus d'heroi. Origen humil i format en la cultura.

2 Curial, perfecte cortesà

El nostre heroi esdevé un perfecte cortesà, pot gaudir dels grans espectacles de la cort: festes, recepcions, torneigs, balls, i, sobretot, amb els diners de la seva senyora pot accedir a la cavalleria, i, en darrer terme, a la noblesa. En efecte, des del segle XIV la noblesa ja no formava part d'una casta o d'un grup tancat, s'anava enriquint constantment amb noves aportacions i hom podia accedir-hi de manera molt diversa: amb el servei militar o jurídic, o simplement per l'adquisició de certs signes externs, un senyoriu, l'acció d'armar cavaller, un escut d'armes o un matrimoni ben escollit.

La cavalleria, per tant, esdevé un camí per millorar socialment, estretament vinculada a la noblesa. Amb la seva pràctica es pot aconseguir honor, fama i privilegis, tal com ens indiquen els tractats de cavalleria: Gabriel

Turell en *Arbre d'Honor* assegura que la vida militar aporta honor i privilegis, i la mateixa afirmació la trobem en l'anònim *Libro de la guerra* (editat per Lucas de Torre, 1916 a la *Revue Hispanique*), un tractat de cavalleria de caire més militar de la meitat del segle XV, conservat a la Biblioteca Nacional de Madrid (ms. 6503): «[] cuidando en las batallas de saber offender i defender, ganando premio, honra i gloria» (pàg. 498).

A la Güelfa, responsable de l'educació de Curial, no li basta la bellesa, la cultura i les qualitats morals del seu enamorat, ha d'assolir el prestigi social i el reconeixement necessari per a poder ser digne d'ella; necessita l'honor i la fama que proporciona la cavalleria, per això decideix que Curial marxi a França per defensar l'honor de la duquessa d'Àustria.

A banda del reconeixement social, amb aquesta acció aconsegueix amb una de les obligacions que el *Tractat de Cavalleria de Pere III* assenyala com a obligatòries per a tot cavaller: han de defensar «al cavaller e a dona que veessen en affany de pobrea e de tort que haguessen reebut e que no'n poguessen haver dret, que punyassen ab tot son poder d'ajudar-los en manera que exissen d'aquell affany» (pàg. 114).

És a partir d'aquest moment que comença la dependència de l'heroi respecte de la Güelfa, la qual pot actuar amb plena llibertat gràcies a la seva condició de dona vídua. En aquesta relació amorosa, la dama és el personatge actiu i controlarà el cavaller gràcies a la seva situació privilegiada de poder. Les proeses de l'heroi, la finalitat de les quals és l'adopció del codi de comportament dels cavallers, venen com una imposició per part de la Güelfa; és el que cal fer per convertir Curial en un home digne de casar-se amb ella.

El camí d'ascensió social a través de la cavalleria durà el nostre protagonista a practicar totes les manifestacions cavalleresques que serveixen per a lluíment personal i per entrenament de cara a la guerra. Per mitjà d'aquestes manifestacions bèl·liques Curial assoleix un reconeixement social, el prestigi com a «millor cavaller del món», però el jove cavaller es deixa seduir pels plaers, les riqueses i la vanaglòria que ha obtingut de la cavalleria, oblidant-se dels seus orígens: Monferrat i la Güelfa. Peca d'un excés de *cupiditas* i això dificulta el seu procés de perfeccionament. No ha estat infidel a la seva senyora però es deixa seduir per Làquesis (l'autèntic amor?). Quan la Güelfa ho sap el deixa de protegir i, paral·lelament la fortuna, lligada a la nostra heroïna, gira l'esquena a Curial, qui perd tot el que havia aconseguit.

El captiveri (poc abans veiem l'única batalla naval de la novel·la) significa tornar a començar, simbolitza una mena de purgatori que marca la reeixida del protagonista recuperat com a cavaller (recuperarà la seva humilitat) i com a home (serà fidel a la Güelfa, esdevenint una rèplica superada de l'Eneas temptat per Dido). Després de set anys torna a Monferrat i com no aconsegueix el perdó de la seva senyora (encara no ha assolit la perfecció volguda per la Güelfa) es deixa temptar de nou per la vida fàcil i pels plaers de la carn. La segona recuperació, la definitiva, vindrà després del somni del déu Baco; a partir d'aquest moment Curial esdevé modèlic, i torna a interessar-se per la ciència i per la cultura, com a l'inici, recuperant-se definitivament com a home. La guerra contra el turc serà el moment de posar en pràctica tot el que ha après en els combats anteriors, i podrà, alhora, recuperar el prestigi de bon cavaller, la fama i l'honor que el portaran a casar-se amb la Güelfa i esdevenir príncep d'Oluge.

2 Curial, perfecte cortesà

Curial, és un perfecte cortesà. Gràcies a les seves actuacions com a cavaller i les riqueses de la Güelfa, Curial gaudeix dels espectacles de la cort, envoltat de la noblesa, que al s. XV no era un grup tancat, sino que es podia accedir de diferents maneres, i una d'elles era la cavalleria. Així és com Curial va poder ascendir socialment, aconseguint fama, honors i privilegis.

La Güelfa sap que per poder casar-se amb Curial, aquest haurà d'ascendir socialment, i per això el fa marxar cap a França, a defensar l'honor de la duquessa d'Àustria, així podrà conseguir honor i fama. Però d'aquesta manera Curial també aconsegueix unes de les obligacions dels bons cavallers, han de defensar

Curial comença a independitzar-se de la Güelfa, la qual dirigeix la relació i a Curial, gràcies a ser una dona amb poder. Ella farà que Curial cumpri el codi de comportament del bon cavaller per convertir-lo en un home digne.

El camí d'ascensió social al qual Curial s'havia endinsat arriba al punt que les seves activitats cavalleresques el reconeixen com a millor cavaller del món, el que comporta per l'heroï fama, diners... però totes les coses aconseguides gràcies als seus triomfs el portaran a la desgràcia, Curial es deixa seduir per aquests, i oblida qui el va ajudar i qui el va fer ascendir, la Güelfa. Aquest oblit fa que Curial es deixi seduir per Làquesis, amb la qual viu el que sembla l'autèntic amor. La Güelfa assabentada de l'oblit de Curial i les seves activitats fora de Montferrat, deixa d'ajudar-lo; i la Fortuna, lligada a la Güelfa també. Curial no a obeït el codi del cavaller, fent així coses que un bon cavaller no pot fer-les, com deixar-se seduir pels plaers, les riqueses... per això Curial es queda sol i sense res, amb l'única solució del captiveri, on haurà de començar i recuperar la seva humilitat i la seva fidelitat cap a la Güelfa.

Després de set anys de captiveri, Curial torna a Montferrat aconseguint el perdó de la Güelfa, però un altre cop torna a deixar-se seduir pels plaers i la vida fàcil. La seva recuperació definitiva vindrà quan un somni amb el déu Baco el faci tornar a cumplir el model del bon cavaller.

La ciència i la cultura tornen a ser interesants per a Curial.

Però fins a la guerra contra els turcs, Curial no pot posar en pràctica tot el que ha après en els anteriors combats i així recupera l'honor, la fama i el prestigi que havia obtingut abans. El que farà portar a Curial príncep d'Oluge, casant-se amb la Güelfa.

Bibliografia

[http:// www.uni-tuebingen.de/romanistik/2fk/sabate.html](http://www.uni-tuebingen.de/romanistik/2fk/sabate.html)

Curial e Güelfa, anònim, editorial Hermes–Clàssics catalans, primera edició 2002